

Pavadinimas: Filosofijos istorija
Dalykas: Filosofija
Klasė: IV gimnazijos
Pasiekimų sritis: Filosofijos istorijos raidos ir klausimų analizavimas (D). Filosofinė žmogaus, istorijos, teisės ir meno analizė bei supratimas (E).
Mokymo(si) turinio tema: Aiškina istorijos filosofijos mėginimus atskleisti ir paaiškinti istorijos esmę, prasmę ir vyksmą, suvokti žmogaus istoriškumą. Nusako idealistinės istorijos filosofijos (Augustinas, Kantas, Hegelis), marksistinės istorijos filosofijos ir XX amžiaus istorijos filosofijos esminius bruožus ir keliamus klausimus ir juos pakomentuoja, siūlo savo pavyzdžius
Ilgalaikio plano dalis (nurodoma kokios temos/-ų prieš tai buvo mokomasi):
Valandų skaičius nurodytas ilgalaikiame plane: 4
Mokymosi uždaviniai (pamatuojami) ir vertinimo kriterijai: Gebės atpažinti pagrindines Hegelio, Markso ir Kanto istorijos filosofijos idėjas. Galės suformuluoti keletą istorijos filosofijai priskiriamų klausimų. Galės įvardinti kaip Kantas, Hėgelis ir Marksas mato filosofijos istoriją.
Galimi mokymo(si) metodai, siūloma veikla: teksto skaitymas, diskusiniai klausimai, darbas individualiai.
Mokymui(si) skirtas turinys, pateikiamas tekstu, vaizdu, su nuorodomis ir pan.
Užduotys, skirtos pasiekti mokymosi uždavinių (vertinimo instrukciją rengti pagal 2 priedą)
Užduotys, skirtos vertinimui ir įsivertinimui (vertinimo instrukciją rengti pagal 2 priedą)
Papildomi šaltiniai savarankiškam žinių gilinimui: https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000275117/tuo-blogiau-faktams-ar-istorija-turi-desnius

Siūloma papildoma medžiaga / literatūra / skaitmeninės mokymo priemonės (SMP)

<https://www.knygynas.vu.lt/istorijos-filosofija-metodine-priemone-studentams>

<https://www.filosofijamokykloje.lt/vadoveliai/>

Reikalingi materialiniai ir technologiniai ištekliai -

Pateikta konkreti medžiaga, kurią galima naudoti pamokoje (užduočių lapai, veiklų planai)

Jūratės Baranovos vadovėlis *Istorijos filosofija (2000) (iš <https://www.filosofijamokykloje.lt/vadoveliai/>) turi gausybę istorijos filosofijai skirtų tekstų, užduočių.*

I-III pamokos

I užduotis.

Perskaitykite iš J. Baranovos vadovėlio „Istorijos filosofija“ ištraukas ir atlikite lyginamąją analizę.

Georgas Wilhelmas Friedrichas Hėgelis Istorijos filosofija. Įvadas 162-165 psl.

Istorija kaip ekonominių formacijų kaita: Karlas Marksas 187 -190 p.

Palyginkite(lentelė, ar mąstymo žemėlapiu):

- istorijos filosofijos suformuotas sampratas
- kaip vystosi istorija pagal filosofus
- Į kokius visuomenių procesus susitelkia filosofai
- Raktiniai žodžiai, sąvokos, ant kurių grindžiama filosofų pozicija.

II Užduotis. Perskaityk I Kanto veikalo ištrauką, viena spalva pasižymėk raktinius žodžius, kita spalva – pagrindines mintis, trečia spalva – neaiškias mintis. Vėliau kartu su suolo draugu ar klase aptarkite problemines vietas, neaiškias mintis.

Immanuelis Kantas

Visuotinės istorijos idėja pasaulio pilietijos požiūriu

Kad ir kokią valios laisvės sąvoką metafizikos požiūriu būtų galima sudaryti, vis dėlto pastarosios pasireiškimus, žmogaus poelgius, kaip ir kiekvieną kitą gamtos įvykį, nulemia visuotiniai gamtos dėsniai. Taigi istorija, užsiimanti tokių pasireiškimų tyrimu, kad ir kaip giliai slypėtų jų pirminės priežastys, vis dėlto leidžia tikėtis, kad nagrinėdama žmogaus valios laisvės žaismą visumos požiūriu, ji pajėgs nustatyti šios visumos taisyklingą raidą; ir tai, kas atskiruose subjektuose atrodo supainiota ir netaisyklinga, visos žmonių giminės atžvilgiu galbūt pasirodys kaip nuolat vykstantis, nors ir lėtas, jos pirminių pradų vystymasis. Taip, sakysim, santuokos bei jų sąlygojami gimimai ir mirtys, kurioms žmonių laisva valia turi didžiulę įtaką, atrodo, negali atitikti jokios taisyklės, pagal kurią iš anksto būtų įmanoma juos apskaičiuoti. Vis dėlto

kasmetinės jų lentelės didelėse šalyse įrodo, jog ir jie vyksta pagal pastovius gamtos dėsnius; panašiai ir nepastovūs orai, kurių pavieniais atvejais neįmanoma iš anksto nustatyti, apskritai laiduoja vienodą ir nenutrūkstamą augmenijos žėlimą, upių tekėjimą ir kitus gamtos darinius. Pavieniai žmonės ir net ištisos tautos retai galvoja apie tai, kad siekdami asmeninių tikslų, kiekvienas pagal savo supratimą ir dažnai kovodami tarpusavyje, jie nepastebimai vadovaujasi jiems patiems nežinomu gamtos tikslu ir padeda jį įgyvendinti, be to, jei tas tikslas ir taptų jiems žinomas, jie mažai juo domėtųsi.

Kadangi ko nors siekdami žmonės veikia ne vien instinktyviai kaip gyvūnai, bet drauge ir ne pagal sutartą planą kaip protingi pasaulio piliečiai, atrodo, jog planinga jų istorija (kaip bičių arba bebrų) negalima. Neįmanoma atsikratyti tam tikro apmaudo, regint jų veiksmus didžiojoje pasaulio scenoje: nors išmintis retkarčiais pasirodo atskiruose dalykuose, tačiau galiausiai viskas nuausta iš kvailybės, vaikiškos tuštybės, o dažnai ir iš vaikiško pykčio bei griovimo aistros. Galų gale tampa neaišku, kokią gi sąvoką reiktų susidaryti apie mūsų giminę, taip besipuikuojančią savo pranašumais. Filosofui šiuo atveju lieka vienintelė išeitis: negalėdamas išvelgti žmonėse bei jų veiksmų visumoje kokio nors protingo jų pačių [eigene] tikslo, jis turi pamėginti rasti šiame beprasmiškame žmoniškų reikalų vyksme gamtos tikslą, kuriuo remdamosi net būtybės, veikiančios be savo pačių plano, galėtų turėti istoriją pagal tam tikrą gamtos planą. Mes norime pažiūrėti, ar pavyks rasti tai, kas svarbiausia tokioje istorijoje, o tada paliksime gamtai sukurti tokį žmogų, kuris pajėgus šią istoriją parašyti. Juk pagimdė gamta Keplerį, netikėtai palenkusį ekscentrines planetų orbitas tam tikriems dėsniams, ir Newtoną, paaiškinusį šiuos dėsnius visuotine gamtine priežastimi.

Pirmas teiginys

Visiems gyvos būtybės natūraliems pradams skirta kada nors visiškai ir tikslingai išsivystyti. Tai patvirtina visų gyvūnų išorinis, taip pat ir vidinis stebėjimas arba jų anatomijos tyrinėjimas. Organas, kuris negali būti panaudotas, nepasiekianti savo tikslo sąranga yra prieštaravimas teleologiniame gamtos moksle. Jeigu atsisakysime šių principų, tai turėsime ne dėsningai, bet be tikslo veikiančią gamtą; kad ir kaip būtų liūdna, tada atsitiktinumas pakeistų protingą vadovavimą.

Antras teiginys

Žmogaus (kaip vienintelės protingos būtybės žemėje) natūralūs pradai, kurių tikslas yra jo proto panaudojimas, gali visiškai išsivystyti tik giminėje, bet ne individe. Tokios būtybės protas yra sugebėjimas išplėsti visų jos galių taikymo taisykles bei tikslus toli anapus natūralaus instinkto veikimo srities; proto siekimams nėra ribų. Tačiau protas veikia ne pagal instinktą; jam reikalingi išbandymai, pratybos ir lavinimas, kad galėtų laipsniškai judėti nuo vienos išvalgumo pakopos prie kitos. Todėl kiekvienas žmogus turėtų neįprastai ilgai gyventi, idant išmoktų, kaip reikia pilnutinai panaudoti visus savo natūralius pradus. O jeigu gamta nustatė tik trumpą jo gyvenimo trukmę (taip ir atsitiko iš tikrųjų), tai jai, matyt, reikia neaprépiamos eilės kartų, viena kitai perduodančių savo žinias [Aufklärung], kad minėtus pradus mūsų giminėje pakeltų iki tokios išsivystymo pakopos, kuri visiškai atitiktų jos tikslą. Ir šis laiko momentas, bent jau žmogaus mintyse, turėtų būti jo siekimų tikslas, antraip natūralius pradus didele dalimi tektų laikyti esant bergždžius ir betikslus. O tai paneigtų visus praktinius principus ir tektų įtarti gamtą, kurios išmintis turėtų būti pagrindas visoms kitoms priemonėms vertinti, vien vaikiškai žaidžiant su žmogumi.

Remdamasis prieš tai skaitytu tekstu, parašykite filosofinę esė.

„Žmonių giminė, nuolatos judanti į priekį kultūros, kaip savo natūralaus tikslo, požiūriu, ir moralinio savosios būties tikslo požiūriu žengia gerėjimo keliu ir kad šis jos žengimas kartais, tiesa, pertrūksta, tačiau niekad nenutrūksta“ **Immanuelis Kantas**